משנה · ראשונים · רמב״ם · סדר זרעים

רמב"ם על משנה מעשר שני

רבנו משה בן מימון [הרמב"ם]

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

רמב"ם על משנה מעשר שני

רבנו משה בן מימון [הרמב"ם]

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/רמבם-על-משנה-מעשר-שני/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611151759 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
משנה א 4
משנה ב 4
משנה ג 4
משנה ד 5
משנה ה 5
משנה ו 6
משנה ז 6
פרק ב 6
משנה א 6
משנה ב 7
משנה ג 7
משנה ד 8
משנה ה 8
משנה ו 9
משנה ז 9
משנה ח 9
משנה ט 9
משנה י 10
פרק ג 10
משנה א 10
משנה ב 10
משנה ג 11
משנה ד 11
משנה ה 11
משנה ו 11
משנה ז 12
משנה ט 12
משנה י 13
משנה יא 13
משנה יב 13
משנה יג 14
פרק ד 14
משנה א 14
משנה ב 14
משנה ג 15
משנה ד 15
משנה ה 15
משנה ו 16
משנה ז 16
משנה ח 16
משנה ט 17
משנה י 18
משנה יא 18
משנה יב 18
פרק ה 18
משנה א 18
משנה ב 19
משנה ג 19
משנה ד 19
משנה ה 19
משנה ו 20
משנה ז 20
משנה ח 20
משנה ט 20
משנה י 21
משנה יא 21
משנה יב 21
משנה יג 21
משנה יד 22
משנה טו 22

פרק א

משנה א

מעשר שני קדש ולפיכך אסור למכרו ולמשכנו ולהחליפו לפי שהחליפין מכירה בלא ספק:

ואין שוקלין בו לפי שהוא בזיון בקדשים כשהוא עושה ממנו אבני משקל ומה שפרט ואמר בירושלים לפי ששם נאכל מעשר שני:

משנה ב

מעשר בהמה דינו שאוכלין אותו בעליו בירושלים כמו מעשר שני אחר שמקריבים ממנו חלבו ודמו לפי שהוא קדש ואם נולד בו מום אוכלין אותו בעליו בכל מקום לפי שאינו ראוי לקרבן והבכור הוא לכהן יקריב ממנו חלבו ואוכלו הוא מה שאמר השם (במדבר י"ח:י"ז) אך בכור שור או בכור כשב או בכור עז לא תפדה קדש הם את דמם תזרוק על המזבח וגו' ובשרם יהיה לך כחזה התנופה וגו' ואם נולד בו מום אוכלו הכהן בטומאה בכל מקום וימכרנו למי שירצה ואפי' לנכרי ואוכלו לפי שהבכור אם נפל בו מום הוא מתנה לכהן כמו שנבאר בפרק רביעי מבכורות אמר הכתוב (דברים ט"ו:כ"א) וכי יהיה בו מום פסח או עור וגו' בשעריך תאכלנו ואמר הש"י בבכור בהמה (במדבר י"ח:י"ז) לא תפדה ואומר במעשר בהמה לא יחליפנו ולא ימיר אותו והיה הוא ותרומתו יהיה קדש לא יגאל (ויקרא כ"ז:י') ואמרו בספרא בבכור הוא אומר לא יפדה ובמעשר א] שני אומר לא יגאל אינו נמכר לא חי ולא שחוט ולא בעל מום ולא תמים:

ואסור לו לקדש אשה במעשר לפי שהוא מכר וכבר בארנו שאסור למוכרו ומותר לקדש בבכור שמותר למכרו ושמא תאמר כיון שהבכור לכהן מה התועלת לזה שקנאו הנה התועלת גלויה ומפורסמת כי אם נפל בו מום והוא אצלו יאכל אותו הקונה אותו:

ואסימון הוא הסלע שאינו מפותח כלומר שאין בו צורה וזה למאמר השי"ת (דברים י"ד:כ"ה) וצרת הכסף בידך ואמר וצרת הכסף דבר שיש עליו צורה בידך פרט למעות שאינן ברשותו ומה שאסר חילול מעשר שני על מטבע שאינו יוצא למה שאמר הש"י ונתתה הכסף בכל אשר תאוה נפשך וצריך שיהיה זה הכסף שיוכל להוציאו כמו שירצה מן המאכלים:

משנה ג

מותר לקנות בהמה לזבחי שלמים ממעות מעשר שני כי זבחי שלמים אוכלין אותם בעליהם כמו שביאר הכתוב ובשר תאוה הם זבחי חולין שאמר הש"י בהם כי תאוה נפשך לאכול בשר:

וקנקן שם הכלי המכיל את המשקה וזה שאמר יצא העור והקנקן לחולין יתקיים כשאין המוכר יודע בסחורה כי אינו חושב שמכר אלא הבשר והיין בלבד ואינו מקפיד על העור והקנקן ולפיכך יצאו לחולין לפי שלא קנאו במעות מעשר שני אבל אם קנאו מסוחר שיודע דמי הבשר והעור לא יצא העור לחולין והוא אמרם הדא דתימא כשיהיה המוכר הדיוט אבל היה אומן נעשה כמוכר זה בפני עצמו וזה בפני עצמו. וכבר בארנו כי התמד הוא פסולת הענבים שנותנין עליהם מים ומניחין אותן זמן ידוע ונעשה חומץ וקודם שיהיה חומץ הוא כמו המים שאסור לקנותו בכסף מעשר וכשנעשה חומץ נקנה בכסף מעשר כמו שנקנין שאר המאכלים:

משנה ד

מעות מעשר שני מותר לקנות מהם בהמה לבשר תאוה אבל אסרוהו ואמרו אסור לקנות בהמה ממעות מעשר שני אלא לשלמים וכן אמרי' בברייתא בראשונה היו לוקחין בהמה לבשר תאוה ומבריחין אותה מעל גבי המזבח חזרו לומר לא יקחו ומה שאמר בכאן כי מי שקנה חיה לזבחי שלמים וזה אסור כי הקרבן אינו בא מן החיה למאמר הש"י (ויקרא א׳:ב׳) מן הבקר ומן הצאן או מי שקנה בהמה לבשר תאוה והוא גם כן אסור ומה שאמר שאין העור יוצא לחולין לפי שאינן ראוים לאכילה על הדרך שחשבו:

משנה ה

אמר השם יתעלה במעות מעשר שני (דברים יד) ונתתה הכסף בכל אשר תאוה נפשך וגו' ואמרו בכל אשר תאוה כלל בבקר ובצאן וביין ובשכר פרט ובכל אשר תשאלך נפשך כלל העיקר אצלנו בזאת המדה כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט וכמו שיבאר בפרט דבר שהוא אוכל ורבה מן הארץ כי בקר וצאן מצמח הארץ הם גדלים ואינם דבקים בארץ ואפשר להתקיים זמן כמו כן אין לו [זכות] ה] בכסף מעשר שני אלא דבר שיש בו אלו הענינין שזכרנו ולפיכך אסור ליקח ממעות מעשר שני מים ומלח לפי שאע"פ שהן נאכלים אינם גדלים מן הארץ כי המים יסוד פשוט הם ואינו גדל מן הארץ והמלח אדמה שרופה הוא ולפיכך אסור לקנות פירות מחוברים לקרקע או פירות שאינם יכולים להגיע לירושלים לפי שאנו צריכין דבר דומה לבקר וצאן ויין ושכר: ואמר לא קנה מעשר רוצה בו שאותו דבר הנקנה אינו מעשר ויצאו המעות לחולין: ואמרו יחזרו דמים למקומן ענינו שעל המוכר להחזיר דמים לבעלים ויהיו אותן הדמים מעשר כמו שהיו ויקח פירותיו שמכר לפי שהקונה הוא שוגג והוא מחשב שאינן מעשר שני ולפיכך לא יצאו לחולין ולא קנה מעשר ואם קנה במזיד והוא יודע שאלו המעות מעות מעשר שני דין אותם הפירות שיאכלו בירושלים ואם אין מקדש יניחם עד שירקבו:

משנה ו
תקבר על ידי עורה. ענינה שתקבר בעורה אם מתה כדי שלא יהנה אדם בעורה:

משנה ז
קיני זבים וקיני זבות וקיני יולדות. הם שתי תורים או שני בני יונה שאלו הם חייבים בהם והם אחד לחטאת ואחד לעולה וכל אלו אין אוכלים אותם בעליהן אבל העולה נשרפת והכהנים אוכלין החטאת וכמו כן האשם אוכלין אותו הכהנים וכבר בארנו שאין קונין במעות מעשר שני אלא דבר הראוי לאכילה ולשתיה ר"ל שיאכלו וישתו אותו הבעלים או שיסוכו בו כמו שנתבאר בפרק שמיני (משנה ב) ממסכת שביעית: וענין יאכל כנגדו שיוציא ממנו כנגד אותן שנסתפק ממעות מעשר שני שלא לצורך אכילה ושתיה ויאכל מהם פירות בירושלים כדין מעשר שני וזה כשקנה במזיד אבל שוגג יחזרו דמיהם למקומן כמו שנתבאר בכאן:

פרק ב

משנה א
התורה אמרה שיהיה מעשר שני לאכול שנאמר ונתתה הכסף בכל אשר תאוה נפשך (דברים י"ד:כ"ו) אבל שיהיה מותר לסוך בו הוא דבר נסמך לאמרו ית' במעשר (שם כו) ולא נתתי ממנו למת ואמרו אם להביא לו ארון ותכריכין דבר שאסור לחי הוא לחי אסור למת לא כ"ש אלא איזה הוא דבר שמותר לחי ואסור למת זו סיכה:
לאכול דבר שדרכו לאכול יש בו שני ענינים האחד שאין מטריחין אותו דבר שלקחו במעות מעשר שני אם נפסד ואינו ראוי לאכול כגון לאכול הפת המעופש או יין שנפסד טעמו והענין האחר שאין לו לאכול דבר ממעשר שני שלא כדרכו כגון האוכל ירקות בלי שלוקות או הפירות מבושלות וכיוצא בזה:
ואסור לפטם ולרקוח השמן בעקרי' ומרקחות לפי שמפסידין טעמו וימעט באכילתו ולזה הטעם אסור לקנות במעות מעשר שני שמן מפוטם:
קפלוטות. החציר הנעשה בארץ הצבי: והמשל באמרו השבח לפי חשבון שיהיו פירות מעשר שני שוה סלע והחולין שנתערבו עמהם או נתבשלו עמהם שוות ג' סלעים וכשיתבשל הכל או נתערב ישוה הכל ה' סלעים נמצא שהסלע הנוסף יש בו למעשר שני הרביע ולפיכך חושבין אותן הפירות בסלע ורביע סלע וחושבין ממעות מעשר שני סלע ורביע סלע יעלה ועל הדרך זה תחשוב: ואמר עיסה של מעשר שני שאפאה. ר"ל בעצים של חולין השבח לשני רוצה בו שלא יחשוב השבח: ואמר כל ששבחו ניכר. הוא

שיוסיף אותו הדבר שהשביח במשקל המעשר וכמותו לא שיראה שם החולין באיכות המעשר בלבד ולפיכך אילו רקחו תבשיל של מעשר שני בדבר שיש לו דמים יקרים ויוסיף אותו הרקוח בדמיו חושבין אותו התוספת ממעות מעשר שני לפי שלא הוסיף בכמו' התבשיל דבר:

משנה ב

רבי שמעון אינו חולק על דברי הקודם לפי שמעשר שני ניתן לסיכה כמו שסבר מי שלא הבין דברי ר' שמעון ומחלוקתו כי אין מחלוקת שמעשר שני ניתן לסיכה ולא היה רבי שמעון חולק על זה העיקר לפי שפרט ואמר בירושלים אבל היה אומר רבי שמעון אין סכין מעשר שני או היה אומר מעשר שני לא ניתן לסיכה או מה שיביא לזו הכונה ואין הדבר כן אלא שדברי ר' שמעון כמו שאגיד לך והוא שהוא אומר אסור לאדם שיאמר לחברו בירושלים שהוא מקום מיוחד להוצאת מעשר שני שימשח אותו בשמן של מעשר שני ושתמשח יד המושחו ותהיה שכרו על המשיחה שמשחו וזה אינו מותר ר"ל שישתכר אדם ממעות מעשר שני וחכמים מתירין זה כי הם אומרים שאין דמים למשיחת ידו ואין מקפידים בזה:

ואמרו לרבי שמעון אם הקל בתרומה חמורה ענינו שהיא אסורה לזרים והתירו בה בזה המעשה רצה לומר שיתן הכהן לישראל שמן של תרומה וימשח אותו בו ולא נקפיד במה שידבק בידו מן השמן אינו דין שנתיר זה במעשר שני הקל שהוא מותר לזרים ועוד שנאמר שאנו לא נקפיד במה שידבק בידו מן השמן וכן אמרו בגמרא מה הקלו בתרומה כהדא דתניא סך כהן שמן תרומה ומביא ישראל ומעגילן על גבי מעיו ואינו חושש:

ואמר להם רבי שמעון כי אם הקל בתרומה לפי שהוא מקל בתלתן ובכרשינין של תרומה ולא נקל במעשר שני לפי שהוא החמיר בו בתלתן וכרשינין והוא יבואר בהלכה שאחרי זאת ענין הכרשינין והתלתן והיאך החמירו בהם במעשר שני והלכה כחכמים:

משנה ג

תאכל צמחונים. ענינו שיאכלו כשהן לחים כמו ירקות ואין מותר לו להניחם שיתייבשו כי אם נתייבשו לא יהיו ראויות לאכילה ובתרומה אסור לו להניחם עד שיגדילו:

ב"ש אומרים כל מעשיהבטהרה חוץ מחפיפתה. ענינו שכל מה שמסתפקין ממאכל או שתיה וזולתו צריך להיות בטהרה כדי שלא תטמא ולא תהיה ראויה אלא לשרפה וכבר ידעת כי התרומה אסור לגרום לה טומאה כי מותר לרחוץ גופו בה בטומאה לפי שהיא כבר נפסדת ואינה ראויה לאכילה ובית הלל מתירים שיסתפק ממנו בטומאה איזה הסתפקות שירצה אע"פ שיביא אותה לשרפה לפי שאינה מאכל שנקפיד על שרפתה

חוץ משרייתה ר"ל להשרותה במשקין שאסור לטמא אותה בידים לזה השיעור לפי שכששורין אותם הוכשרו לטומאה ונמצא שנטמא אותם בידים:

משנה ד

הכרשינין הם נקראין בערבי כרסנא ואינם מאכל אדם וגם כן הקפיד עליהם שיאכלו צמחונים ממעות מעשר שני קודם שיתייבשו ויפסלו מאוכל אדם ומותר להוציאם מירושלים אחר שיגיעו לשם לפי שאינם פירות כי פירות מעשר שני כיון שהגיעו לירושלים אסור להוציאם כמו שיתבאר לקמן:

ור"ט אומר אין פודין קדשים להאכילן לכלבים והמעשר קדש ולפיכך אומר שיתחלק לעיסות עד שיתן ממנה לכל עיסה פחות מכביצה זה השיעור שאינו מטמא טומאת אוכלין כמו שבארנו בפ' חמישי (מ"א) מתרומות: ואמרם מאכילין בטומאה ענינו שמותר להאכילו בטומאה לבהמה כיון שהוא מאכל בהמה ומותר לו שיטמא אותה בידים ואותן הידים אע"פ שאין יודעים להם טומאה הם פוסלים את התרומה כמו שיתבאר בסוף זבים (פ"ה משנה יב) וכל מה שתשמע בזה הענין יעשו או יאכלו בטומאה רוצה בו הידים שהם פוסלים את התרומה וכל מה שיחייב בכאן שיעשה בטהרה רוצה בו שיטול ידיו ואז יתעסק בהם כמו כל אוכל תרומה:

שמאי אומר יאכלו צריד. ענינו שלא ישרו אותם ולא יהיו מוכנים לטומאה מאכילין אותם לבהמה בטומאה אבל דינם שיאכלו כתושים והדבר הטחון העב נקרא צריד ואומר שמאי שכותשין אותן ואין שורין אותן ומאכילין אותן לבהמות כשהן כתושין שמא יטמאו ואין הלכה כשמאי ולא כרבי עקיבא והלכה כחכמים:

משנה ה

עד שישלים. ענינו עד שישלים מנין הזהב של מעשר שני והשאר חולין ואם נאבד מהם דבר משל חולין נאבד:

והנבללין לפי חשבון. כיצד כגון שיהיו מעות מעשר שני מאה סלעים ושל חולין מאתים ובלל וערב הש' סלעים ונתפזרו ונאבד מהם בדבר הדמיון שלשים סלעים נאמר שאותן שלשים סלעים שנאבדו יהיו עשרים של חולין ועשרה ממעשר שני לפי חשבון הממון ועל זה הדרך תעשה הקש ופירש הנבללין המעורבים כי שם בלל ה' (בראשית יא) ובכלל זה צריך תנאי והוא שיאמר אם אלו המעות שנשארו מעות מעשר שני הרי אלו שבידי תמורתם והם מחוללין על אלו:

משנה ו

הסלע הוא מכסף והמעות מנחשת מפותח ואומר בכאן שכשנתערבו שני סלעים שיביא חלופי סלע אחת ממעות סלע של מעשר שני ויהיה הכל חולין ואחר כך יקח את היפה שבשני הסלעים ויחלל עליו המעות ויחזיר אותה הסלע מעשר שני ויצאו המעות לחולין: ואמר מדוחק ענינו ידוע תרגום לחץ דוחקא והכוונה שלא יעשה זה אלא בשעת הדוחק: לא שיתקיים כן. ענינו לא שיניח הנחשת מעשר ויוציא בו הכסף לחולין אלא שחוזר ומחללן על הכסף כמו שעשינו באלו הב' סלעים:

משנה ז

ב"ש אומרים אסור לאדם להחליף סלעי המעשר ולעשותן דינר זהב וזה גזרה שמא לא ימצא להחליף ויתבטל מעלות ירושלים וב"ה לא גזרי שמא ישהה עליותיו והביא ר"ע מעשה לאמת בו דעת בית הלל והוא נכון:

משנה ח

בית שמאי מתירין להחליף כל הסלע במעות של נחשת אף על פי שאינו מוציא אותו כולן בבת אחת וזה חוץ לירושלים ושקל הוא חצי הסלע ומה שחלק ר"מ על חכמים הוא כמו שאמשול לך כגון שהיה אצלנו מפירות מעשר שני מה ששוה חצי דינר אסור לו ליקח אותן הפירות עם דינר וחצי דינר ממעות מעשר שני ויאמר אלו הפירות עם זה הדינר וחצי של כסף מחוללין על שקל זה וחכמים מתירין והלכה כחכמים אבל אם יש בפירות שוה דינר או יותר הכל מודים שאינן מחוללין עם הכסף על המעות:

משנה ט

סלע הוא שני שקלים ודינר הוא רביע הסלע כי הסלע ארבעה דינר:
ורביעתו הוא רביע השקל והוא חצי דינר:
האספרי קבוץ אספר והוא המעה בלשון יון ואיני יודע כמה אספרים יש בסלע וכשרוצה אדם בירושלים להחליף הסלע ולהחזיר מעות ליקח בו מה שירצה מתירין ב"ש לעשותו כלו מעות וב"ה אומר חציו מעות וחציו כסף רוצים בזה מן החצי בחצי בלבד יחליף אותו במעות של נחושת:
הדנין לפני חכמים. הם שמעון בן עזאי ושמעון בן זומא ושמעון המצרי וחנניה אומרים שיחליף אותו רביע סלע ברביע *סלע:
ור"ע אומר שמינית סלע בשמינית סלע בלבד יחליף של נחושת:
ושמאי אומר יניח הסלע בחנות כלומר יתן אותו אל בעל החנות ויוציא אותו על יד על יד עד שישלים הסלע והלכה כב"ה בלבד:

משנה י

הטמאים אסורים לאכול מעשר שני לפי שהוא קדש וצריך אתה לדעת איך תהיה טומאתן ואז תדע איך תהיה צורת שתייתם והוא שהם אם היו טמאים בשאר מיני הטומאות מלבד זיבות אפשר שיהיה המשקה אותם טמא ובתנאי שלא יגע ביין ויהיה הכוס מחרס כי העיקר אצלנו כלי חרס אינו מטמא מגבו כמו שיתבאר במקומות ממה שאנו עתידין לבאר אבל אם היו טמאין בזיבות אין להם רשות להשקות הטהורים כי הזב מטמא כל מה שיטלטל ולפיכך צריך שיהיה המשקה אותם טהור והדבר שישתו הטהורים יהיה מעשר שני וכאילו קנאו בזה הסלע של מעשר שני ויצא הסלע לחולין כדין מעות מעשר שני שהוציאם במאכלות:

פרק ג

משנה א

אמרו בגמרא מהלכות עימעום הוא ענינו שאין שם שינוי בענין אלא נקיות לשון בין שאמרו שנאכלם שיורה שהוא יתן לו חלק מהם או בין אמרו לחלק שיורה שהוא יתן לו חלק אבל בחרו מאמרם לחלק מפני שיהיה כמי שנתן פירות מעשר שני שכר למי שהעלם וזה אסור לפי שהוא בעצמו חייב להגיעם שם:

משנה ב

מפני שהוא ממעט באכילתו. ענינו שימעט באכילתו לפי שהתרומה אסורה לזרים ולטבול יום והמעשר מותר לזרים ולטבול יום וכמו כן ממעט באכילת תרומה כי התרומה מותרת לאונן ותאכל בכל מקום ומעשר שני אסור לאונן למאמר השם לא אכלתי באוני ממנו (דברים כ"ו:י"ד) וגם כן אסור לאכלו אלא בירושלים כמו שנתבאר בתורה וכבר קדם לך כי מעות מעשר שני קונין בהם בהמות ומקריבין אותן זבחי שלמים והשלמים בלי ספק קדש ויפסלו כשהן פגול או נותר או טמא ואסור לאכלן והתרומה אין בה לא דין פגול ולא דין נותר ועוד כי לא כל הדברים המטמאין את הקדש הם מטמאין את התרומה כמו שיתבאר בפ' שני ממס' טהרות (משנה ב) ופגול ענינו שתהיה מחשבתו בשעת הזביחה שיאכל ממנו אחר הזמן הקצוב לאכילתו הוא מה שאמר השם (ויקרא ז':י"ח) ואם האכל יאכל מבשר זבח שלמיו פגול הוא לא ירצה ונותר הוא מה שאמר השם והנותר באש תשרופו (שם ח) ואמר בבשר טמא והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל באש ישרף (שם ז) ועוד יתבארו דיני הפגול והנותר בפרט במסכת זבחים ואין הלכה כר' שמעון:

משנה ג

אלו המעות הם מעות ממעשר שני והפירות שהם אצל חברו חולין והם גם כן בירושלים וכשחלל מעותיו על פירות חברו יצאו המעות לחולין ומותר לו למכור ולקנות בהן ואותן הפירות חוזרין פירות מעשר שני ואוכלן בטהרה כדין מעשר שני ויהנו הבעלים בדמיהן שהם מעות מעשר שני ואסור לו לעשות זה עם עם הארץ לפי שהוא חשוד על הטומאה ושמא יאכלנו בטומאה ואם היו אותן מעות של מעשר שני של דמאי הרי זה מותר לפי שזה ספק אם הוא מעשר שני ודאי או לאו ואסור לטמאים או לא וכבר בארנו כי הדמאי חייב במעשר שני בתחלת מסכת דמאי (פ"ב מ"ב):

משנה ד

מדינה נקרא כל מדינה ומדינה ממדינת ארץ ישראל לבד מירושלים והכונה כי כשיהיו הפירות או המעות חוץ לירושלים אפשר לו לחללם אבל השמיענו שאין מתנאי החילול שיהיו נמצאות הפירות והמעות במקום אחד ועוד השמיענו שחילול מעות מעשר שני מותר בירושלים אבל פדיית פירות מעשר שני בירושלים אל יעלה על דעתך כאשר יתבאר בזה הפרק ועוד נתבאר לך לקמן ההפרש שיש בין הפירות והמעות:

משנה ה

ואין הלכה כר' שמעון בן גמליאל:

משנה ו

כבר קדם לנו כי פירות מעשר שני כשנכנסו לירושלים אסור להוציאם אלא שנאכלות לשם וכל זמן שלא יגיעו לירושלים יכול לפדותם ויעלו המעות לירושלים ועוד אצלנו עיקר אחר ושמרהו והוא שאין פודין מע"ש בירושלים וכשנכנסו פירות שנגמרה מלאכתן בירושלים והוציאו מהן מע"ש החייב להם ונכנסו לירושלים שאין שם שום דרך שיפדה אלא יאכל בירושלים ולפיכך יחזור מעשר שני שלהם ויאכל בירושלים ושלא נגמרה מלאכתן כסלי ענבים לגת שעדיין נשאר לגמר מלאכתן הדריכה והסחיטה או סלי תאנים למוקצה שנשאר ג"כ ליבשן ב"ה אומרים יפדה ויאכל בכל מקום כדין פירות מעשר שני שלא נכנסו לירושלים:

והדמאי נכנס ויוצא ונפדה. ענינו כי מעשר שני של דמאי נכנס לירושלים ויוצא ממנה ויפדה אחר יציאתו וזה אסור לעשותו במעשר שני של ודאי וכבר נתבאר לך זה בתחלת מסכת דמאי ואין הלכה כר' שמעון בן יהודה במה שפי' מחלוקת ב"ש וב"ה:

משנה ז

בתי הבדים שפתחיהן בפנים וחללן חוץ. חללן ידוע מלשון חלול וזה הוא דמיונם ומאמר ב"ש הכל כלפנים לחומרא וכן נתבאר בתוספתא ר"ל שלא יפדה בהם מעשר שני ולא יאכלנו וב"ה אומרים מכנגד החומה ולפנים מותר לאכול בהם המעשר והקדשים ולא יפדה בו ממעשר שני ומכנגד החומה ולחוץ כלחוץ שמותר לו לפדות בו מעשר שני ואסור לו לאכלו לשם ואמר בתי הבדים לפי שהבדים הידועים לעולם שהם על זו הצורה ר"ל בחומות המדינה הם בתי הבדים:

הלשכות. שם לדיורי העזרה: ואמר גנותיהן קודש בתנאי שיהיו גנותיהן כגג אחד שוה עם קרקע העזרה וזה אפשר כי העזרה בנויה בהר ועוד יתבאר זה במסכת מדות ותועלת היותם קודש כדי שיהיה מותר לאכול בהם קדשי קדשים ולשחוט בהם קדשים קלים ומי שנכנס טמא שם חייב קרבן כמו שיתבאר בשבועות ואילו היו חול היה דינם ודין ירושלים שוה ולא היו הם חייבות בדין מאלו הדינין:

משנה ט

אב הטומאה הוא אחד מאבות הטומאות המנויות בתחלת סדר טהרות (פ"א מ"א דכלים) והם כולם פסוקי התורה כמו שרץ ושכבת זרע וטמא מת ונדה וזב ומצורע וזולתם שמנאם לשם וולד הטומאה הוא מי שנטמא באב הטומאה ועוד יתבאר אלו וחילוקיהן ושינוי דיניהם במקומות רבות מלבד זה ובפרט בסדר טהרות וכבר זכרנו שאסור לפדות מעשר שני בירושלים אלא אם נטמא והוא אמרם בגמ' מנין למעשר שני שנטמא שפודין אותו ואפילו בירושלים שנאמר (דברים י"ד:כ"ד) לא תוכל שאתו ואין שאת אלא אכילה שנאמר (בראשית מ"ג:ל"ד) וישא משאת מאת פניו אליהם וגו' והראיה מזה מה שאספר לך והוא כי מעשר שני אסור לאכלו אלא בירושלים ואמר השם יתברך כי אם נמנע מלאוכלו ואין שם דבר מונע אכילתו אלא שנטמאה א] ואומר ב"ש כיון שנכנס בירושלים ואע"פ שהוא נפדה אסור להוציאו אבל יאכל בירושלים מלבד מה שנטמא באב הטומאה חוץ לחומה ואח"כ נכנס לירושלים שמותר להוציאו לפי שבשעת כניסתו לא היה ראוי לאכילה ולא היתה בו קדושה כלל לפי שכבר נטמא בטומאה חמורה דאורייתא וב"ה אומרים יאכל בחוץ כשנפדה מלבד מה שנטמא בולד הטומאה לפנים מן החומה לפי שעדיין נשאר בו קצת מקדושת מעשר לפי שלא נטמא טומאה חמורה דאורייתא ולפיכך יאכל בפנים אחר פדייתה:

משנה י

הלקוח בכסף מעשר. הוא דבר הנקנה במעות מעשר שני ואמר שכן הוא נפדה טהור ברחוק מקום מבואר מאד לפי שמעשר שני מותר לפדותו ולהוציאו לחולין אפילו היה טהור כשהיה מקומו רחוק מירושלים וזהו מאמר הש"י וכי ירחק ממך המקום אבל הדבר הנקנה בכסף מעשר שני כשהוא טהור שאסור לפדותו אפי' רחוק מירושלים וזה לדברי הכל ואין הלכה כר' יהודה:

משנה יא

תנא קמא אומר אין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים ורבי שמעון אומר פודין את הקדשים להאכילן לכלבים וכשנטמא אחר שחיטתו יפדה ור' יהודה לא חלק בהם לפי שכשקנאו חי היה דינו ודין מעשר שני שוה וכמו שיפדה מעשר שני כשנטמא כן יפדה זה כשנטמא שבהיותו חי אין לו רחוק מקום כי יכול להוליכו לאיזה מקום שירצה ורבי יוסי מחמיר יותר מרבי יהודה ואמר יקבר כיון שהוא לקוח בכסף מעשר:

לקחו שחוט ונטמא הרי הוא כפירות. כל מה שחלקו בו תנא קמא ור' יהודה בהלכה שלפני זו ר' יהודה אומר לא יפדה ותנא קמא אומר יפדה וכבר אמרנו אין הלכה כר"י וכמו כן בזו ההל' הלכה כת"ק:

משנה יב

כשהשאיל אדם קנקניו להוליך בהם מעשר שני ופי' שהם מושאלים אפי' שסתם פיות הקנקנים לא קנה מעשר ענינו שאין אותם קנקנים חוזרות ממון מעשר ואם נתן לתוך הקנקנים יין מעשר שני סתם ולא פי' שנתן אותם הקנקנים בתורת שאלה כל זמן שלא סתם פי הקנקנים אותן הקנקנים ברשות המשאיל אבל אם סתם פי הקנקנים הרי נתנם למעשר ונתחייבו למכרם ולאכול בדמיהם מה שראוי לאכול בירושלים כדין מע"ש ואח"כ הביא כל הדינים המשתנים בין סתימות פי הקנקנים או היותם פתוחות ואמר עד שלא גפן עולות באחד ומאה ענינו שאם היו מאה קנקנים חולין ונתערב עמהם קנקן של תרומה אם היו הקנקנים כולם פיהם פתוחות נחשוב שכולם מעורבות ותעלה באחד ומאה כדין התרומה שנתערבה בחולין כמו שבארנו ואם היו (מעשר) הקנקנים כולם פיהם סתומות נאסר הכל ויהיה דינם כדין התרומה ואפילו יהיה קנקן תרומה באלף קנקנים חולין וזהו ענין אמרם מקדשות כל שהן וממה שבארנו יתבאר היטב אמרם תורם מאחת על הכל ומכל אחת ואחת ואמר בתוספתא (פרק ב) בד"א בשל יין אבל בשל חומץ ושל ציר ושל דבש בין שגפן בין שלא גפן לא קנה מעשר קנקן:

משנה יג

עיקר ההלכה כי כשמכר אדם יין בירושלים וקנה ממנו במעות מעשר שני בש"א שפותחין הקנקנים ומערין אותן מה שבהן לגת ומוכר לגת ואז יצאו הקנקנים לחולין אבל אם מכר היין והוא בקנקניו לא יצא קנקן לחולין ואמר ב"ה שאם היה דרכו למכור אותם הקנקנים סתומות ומוכרן פתוחות יצא קנקן לחולין ואינו צריך לערות ואז ימכור לפי שכיון שפתחם גלה דעתו שאין רצונו למכור הקנקן ואם מכר במדה ואמר מדת כך וכך בכך וכך דמים יצא קנקן לחולין אפילו היו סתומות ודברי ר"ש אמת ואין עליו חולק:

פרק ד

משנה א

יוקר וזול הפכים וענינם ידוע ואמרו המוליך אם עבר והוליך אבל לכתחלה אסור אלא פודהו במקומו או מעלה אותו לירושלים:

השבח לשני. ענינו כי אותו השבח שהשביחו דמיהן הם למעשר שני לפי שהפירות יותר שוות במדינה ממה שהם שוות בשדה בלי ספק שאם היו הפירות שוות בשדה על דרך הדמיון סלע אחד והכניסן למדינה והם שוין שני סלעים צריך לפדות' בשני סלעים א] ומי שהוא חייב להוליכן עד שיגיעו למדינה אין לו לחשוב השכר על מעשר שני וזהו ענין אמרם והיציאות מביתו ויציאה כמו ההוצאה וקראו אותה כן לפי שהוא ממון יוצא מרשותו של אדם:

משנה ב

אמרו בשער הזול הוא מה שפירש ואמר כמו שהחנוני לוקח ושולחני הוא המחליף: ושולחן שם לתיבת השלחוני ויחסוה אליו ופורט הוא מה שלוקח השלחוני מבני אדם ומצרף מה שנותן להם אמר בכאן שאם היה השלחוני בדרך הדמיון לוקח בסלע עשרים וחמש מעות הוא נותן בו כשמחליף עשרים וארבעה מעות ומי שרצה להחליף מעות והם המעות בדרך הדמיון שהוא רוצה להחליף סלע יש לו להחליף אותו סלע בעשרים וארבעה מעות שהם חלופי סלע כשלקח משלחני:

אכסרה. כלומר באומד וכבר בארנו זה (דמאי פ"ב מ"ה) והטעם בזה כי הפדיון לא יהיה אלא בדמי הדבר הנמכר ואם פדאו בעליו יוסיף חומש למאמר השם יתברך (ויקרא כ"ז:ל"א) וחמישיתו יוסף עליו וכשיהיה מכר הנמכר שהוא רוצה לפדותו יפה ואין בו הפסד יהיה ערכו ידוע וכשהתחיל להפסד לא יודע ערכו לפי שכשיעור ההפסד ישתנה

הערך ואמרם על פי שלשה צריך שיהיו סוחרים ואפי' יהיה אחד מהם נכרי או בעל הממון הרי זה מותר:
היין שקרם. כלומר שהתחיל להחמיץ:
ופירות שהרקיבו.כמו נתעפשו:
ומעות שהחליאו. ענינו שכהו או העלו חלודה ונשתנה מראיהן והוא כמו החלידו:

משנה ג

כבר בארנו במה שקדם כי החומש הוא רביע עיקר הממון והוא אומרו עד שיהא הוא וחומשו חמשה שהוא נותן במה שישוה סלע סלע ודינר כי הסלע ארבעה דינרים והדינר ששה מעין והמעה ארבעה איסרים אם כן איסר חלק ששה ותשעים מן הסלע ומה שנתנו מעלה לסלע ואיסר על סלע ודינר שאע"פ שהוא יותר לפי שהוא יכול להערים על החומש ולא יתן אותו כמו שיתבאר לקמן על כן נחוש לתוספת שתהיה בעיקר וכן נתנו הטעם בגמרא ודע כי מעשר שני ממון גבוה הוא ולפיכך לא תתקיים בו המתנה אלא בתנאי והוא שיתננו לו והוא טבל ר"ל קודם הוצאתו והפרשתו אבל כשהוציאו אין לו רשות ליתנו במתנה בשום פנים:

משנה ד

עבד עברי אין גופו קנוי אלא מעשה ידיו בלבד והוא כמו שכיר כמו שאמר השם יתברך כי משנה שכר שכיר וגו' (דברים ט"ו:י"ח):

משנה ה

זאת ההלכה יתבאר בה גם כן מדרכי החלול בהערמה ולפי שהקדים בהלכה הקודמת כיצד יערים בנתינת המעות במתנה הודיע ג"כ בכאן איך יוכל להערים כשלא יהיו לו מעות מצויות שאי אפשר לו לתתם מתנה לפי שאינן מצויות אלא על גבי קרקע כמו שיתבאר במקום אחר ולפיכך יתן אלו הפירות של מעשר שני שהם מצויות מתנה לחבירו ויזכה בהם חברו ויחזיר ויפדה אותן ממנו במעות שיש לו בביתו ולא יתחייב בחומש לפי שכבר נתנה מתנה וכבר בארנו בפרק ג' (משנה ד) שאין מתנאי פדיון מעשר שני שיהיו הפירות והמעות מצוין במקום אחד ומה שאמר בכאן פירות מעשר שני מתנה יתקיים זה על דרך שזכרנו קודם אם היא זו המשנה לדברי הכל א] שיהי' זה בפירות מעשר שני עצמן אחר הוצאתן ותהיה זו המשנה למי שסובר שמעשר שני ממון בעלים ותתקיים בה המתנה:

משנה ו

קרא בזו ההלכה מעשר לפירות הנלקחים במעות מעשר שני וקרא פדיה נתינת הזהב של מעשר שני לפי שאותן הדמים יצחו לחולין בלי ספק וכל זה שלא הקפידה על המלות שכיון שהענין ידוע וזכור ואמר כי אם קנה פירות מדמי מעשר שני בסלע ומשך הפירות שנתחייב בקנייתן כמו שנתננו העיקר במה שקדם ולא הספיק לתת המעות עד שעמד בשני סלעים מה שקנה בסלע שיתן למוכר סלע במה שקנה ממנו וירויח הוא סלע אחד ויוציא אותו במה שירצה ליהנות בו לפי שאלו הפירות הם שני סלעים (הם) שוות ולפיכך חושב אותם במעות מעשר שני בשני סלעים וזהו ענין אמרם ומשתכר בסלע: ומעשר שני שלו. ענינו שחוזר במנינו וחושב אותו בשני סלעים כמו שהוא שוה: ואם היה הדבר להפך וחזר מה שקנה בשני סלעים בסלע אחד קודם שיתן הזהב נותן לו סלע שהוא שוה עכשיו ממעות מעשר שני והסלע השני מן החולין כדי שלא יהיה עליו מכשול ר"ל על המוכר שיתן לו שני סלעים מן המעשר שני ואלו הפירות הם שוות עכשיו סלע:

ואם היה המוכר עם הארץ. מותר לו שיתן לו הסלע השני מדמי מעשר שני של דמאי לפי שעם הארץ נופל ברוב בזה המכשול וחזקתו שהוא משמש בדמאי ואינו מוציא ממנו מעשר בשום פנים ולפיכך מותר שיתן לו מעות מעשר שני של דמאי:

משנה ז

לא קרא שם. ענינו שלא אמר הרי זה פדיון מעשר שני וכמו כן נתינת הגט או הקדושין אם לא אמר לה הרי זה גיטך או הרי את מקודשת בזה ר' יוסי אומר אין צריך לפרש בשום דבר מאלו הענינים מפני שהענין יורה עליו והל' כר' יוסי בשני המאמרים:

משנה ח

כבר בארנו כי איסר רובע המעה ופונדיון חצי המעה וכן אמרו פונדיון שני איסרין וכשלקח איסר של חולין והפרישו לאכול כנגדו מפירות מעשר שני וחזר אותו האיסר מעות מעשר שני ואכל מה שהיה שוה חצי איסר ונשאר לו לאכול חציו מן המעשר ויחזיר אותו איסר מעות מעשר שני ואח"כ הלך למקום אחר ששוה שם האיסר כמו הפונדיון שהוא שני איסרים והוא אכל כבר מה ששוה איסר הרי יש לו לאכול באיסר שני מפירות מעשר שני ואז יחזיר אותו האיסר שהיה חולין מעות מעשר שני וכמו כן אם הניח פונדיון של חולין לאכול כנגדו מפירות מעשר שני ואכל באיסר שהוא חצי פונדיון ונשאר לו לאכול באיסר שני והלך במקום שאין לוקחים שם פונדיון אלא באיסר נחשוב הפונדיון שאכל כנגד חציו שהוא איסר ואין לו לאכול עליו אלא חצי איסר בלבד וישוב

הפונדיון כולו מעות מעשר שני וזהו ענין אמרם פלג רוצין בו חצי איסר וכאשר השלים לדון בדיני מי שהניח מעות של חולין לאכול כנגדן מעשר שני התחיל בדיני מי שהניח מעות מעשר שני לאכול כנגדן כמו שהוא חייב לעשות בירושלים ואמר המניח איסר של מעשר שני אוכל עליו אחד עשר באיסר ואחד ממאה באיסר וענין זה המאמר שאם יהיה אותו איסר של מעשר שני של דמאי ואכל בעשרה חלקים מאחד עשר חלקי האיסר ונשאר עליו חלק מאחד עשר כבר יצא האיסר לחולין כיצד כגון שהיו הרמונים אחד עשר באיסר כיון שאכל עשרה רמונים יצא האיסר לחולין ואם יהיה האיסר של מעשר שני של ודאי הדין בו אחד ממאה כיצד כגון שיהיו התאנים ק' באיסר ואכל תשעים ותשעה תאנים על האיסר הרי יצא האיסר לחולין אע"פ שנשאר בו חלק ממאה ואמרו בית שמאי דכל עשרה בין דמאי בין ודאי כיון שלא נשאר בו באיסר אלא עשיריתו יוצא לחולין אבל אם נשאר בו יותר צריך לאכול כנגדו כיצד כגון שיהיו האגוזים עשרה באיסר ואכל מהם תשעה יצא האיסר לחולין ואם אכל שמנה לא יצא עד שיאכל שנים ואמרו בית הלל בודאי אחד עשר ובדמאי עשרה אבל אם נשאר עליו באיסר של [*צ"ל ודאי] דמאי עשירית נתחייב לאכול כנגדו וזהו לפי שהעיקר אצלנו כי מה שהוא שוה פחות משוה פרוטה אין חוששים לו בכל התורה לא לענין גזל ולא לענין נהנה מן ההקדש ולא לשום ענין מן הענינים ועוד יתבאר זה במקומות אחרים ופרוטה היא אחד משמנה באיסר האיטלקי נמצא עשירית האיסר שמנה עשירית הפרוטה וכשתוסיף עליהם החומש החייב למה שפודה מעשר שני שלו שכבר בארנו שהוא רביעית הדבר הנפדה יהיה הכל פרוטה וכשנשאר מן האיסר עשיריתו חוששין עליו לפי שכשמוסיפין עליו החומש יהיה הכל שוה פרוטה ואם הוא פחות מן העשירית אין חוששין לו לפי שאין בו שוה פרוטה אפי' בתוספת החומש ולפיכך אמרו בודאי אחד עשר ובדמאי עשרה לפי שאינו חייב בחומש כמו שנתבאר ועשיריתו הוא פחות משוה פרוטה כמו שבארנו זה ענין המאמר וכונתו והוא ענין מופלג מאד והלכה כבית הלל:

משנה ט

אפילו דינר זהב עם הכסף ועם המעות. ולא נחוש ונאמר שמא אלו המעות חזר וחללן על הכסף הזה או על הזהב כמו שקדם מאמרס שהוא חוזר ומחללן על הכסף:
ואם מצא חרס וכתוב עליו מעשר הכל מעשר ולא נאמר שמא הם חולין וזה החרס הוא מכלי שהיה בו מעשר נתון בתוכו וכתבו עליו מעשר:

משנה י
כלי החרס דמי מה שבתוכו יותר מדמי הכלי והוא אצל בני אדם גרוע כל כך שאין מקדיש אותם שום אדם לבדק הבית ומה שחלקו על רבי יהודה הוא בכלי של מתכת ואין הלכה כרבי יהודה:

משנה יא
כולן שמות אדם הן. רוצה בהם שאפשר שאלו התיבות הם מראשי שמות בעלי אותן הכלים. ופירוש אשתקד השנה שעברה ואין הלכה כר' יוסי בב' המאמרים:

משנה יב
האומר מאתים ומצא מנה הכל מעשר. לפי שנאמר לקח מהם מאה והניח מאה ולא נאמר שמא הלכו אותם המאתים ואלו הם חולין אלא שנלך לחומרא:

פרק ה

משנה א
מציינין. מגזרת ציון והוא כמו סימן ואמר כי כרם רבעי עושין לו תלוליות מן האדמה כדי שידעו בני אדם שהוא כרם רבעי ולא יאכלו ממנו כלל לפי שהוא קדש כמו שאמר השם יתברך ובשנה הרביעית יהיה כל פריו וגו' (ויקרא י"ט:כ"ד) ודינו שיאכלוהו בעליו בירושלים כמו מעשר שני כמו שנתבאר:
ושל ערלה בחרסית. הוא הטיט השרוף לפי שאיסור הערלה יותר חמור מאיסור כרם רבעי לפי שכרם רבעי ניתן לאכילה וערלה אסורה בהנאה כמו שיתבאר ולפיכך אין רושמין אותו בקוזזות אדמה שמא יתפרך ויתפזר ויאבד אותו הציון ולא ימצאו אותם בני אדם שום רושם ויאכלו ממנה ויבואו לידי מכשול:
ושל קברות בסיד. ענינו כי ציון הקברות צריך שיהיה בסיד היו ממחין הסיד בחמין כלומר מערבין הכל ושופכין אותו אל מקום הקבר כדי שידעו שאותו המקום טמא ויפרשו ממנו הכהנים וזהו ענין אמרם ממחה ושופך:
ואומר רשב"ג שלא נצריך לבני אדם לציין ולרשום כרם רבעי ושל ערלה שלא יאכלו מהם בני אדם אלא בשנת השמטה שהוא הפקר ויד כל אדם שוה בגנות ובכרמים אבל שלא בשנת השמטה אין צריך לרשום לפי שאין רשות בני אדם לשלוח ידם ולאכול מה שאינו שלהם ואם עבר אדם ואכל הרי זה גזלן ואין לנו לעשות תקנה לגזלן שלא יבוא לידי מכשול לפי שעון הגזלנות יותר גדול וכל זה דבר אמתי:

והצנועים מניחין את המעות וכו'. ענינו בשנת השמטה הם עושין זה כשיהיה ברשותם כרם רבעי שדינו שיפדה כאשר בארנו וכבר פירשנו (כלאים פ"ט מ"ה) כי צנועים נקראים אותם בני אדם שהם מדקדקים על עצמם בדת:

משנה ב

מה שנתחייב להעלות מכרם רבעי לירושלים הוא מה שהוא קרוב לירושלים מהלך יום או פחות כדי לעטר שוקי ירושלים בפירות כמו שאמרו חכמים וכאשר רבו הפירות בירושלים התקינו שיוכלו לפדותו אפילו סמוך לחומה והתנו בעיקר זו התקנה שלא תהיה עולמית אלא אימתי שירצו שיחזור הדבר לכמות שהיה מפני שנחוש שמא ימעטו הפירות ונצטריך להעלותן:

ואמר רבי יוסי כי אחר החורבן היה זה התנאי ולאחר חורבן הבית והיותו ביד האויבים לא נחוש ולא נקפיד על הפירות בין רב למעט ומכל מקום לא נצריך היום שיעלה לירושלים בין שהיתה זו התקנה כשיהיו פירות מרובות קודם החורבן או שהיתה אחר החורבן:

משנה ג

אמר הש"י בכרם רבעי קדש הלולים לה' (ויקרא י"ט:כ"ד) ואמר במעשר קדש לה' (שם כז) ב"ה דרשי קדש קדש ואומרים כמו שמי שפדה מע"ש שלו יוסיף חומש וחייב בביעור כמו שיתבאר בזה הפרק כמו כן הדין בכרם רבעי וב"ש לא דרשי קדש קדש אבל אומרים כיון שלא נתבאר בתורה זה הדין לא נחייב אותו בו. וכמו כן אומרים ב"ה מעשר ממון גבוה הוא כמו שבארנו והם אומרים נלמד כרם רבעי מן המעשר בכל דיניו ולפיכך אינו חייב בפרט ולא בעוללות לפי שהוא ממון גבוה אבל דורכים אותו כולו וזהו מאמרם כולו לגת וב"ש אומרים שהוא ממון בעלים וחייב בפרט ובעוללות וכבר קדמה לשון זו ההלכה במסכת פאה (פ"ז מ"ו):

משנה ד

על מנת להוציא יציאות מביתו. פי' היציאות הראויות לעבודת הכרם ושמירתה מן הגנבים ועבודת האילנות ושאר הצריך בעבודה:

משנה ה

בשויו. כלומר בערכו ולא אמר להוציא יציאות לפי שאין בשנה שביעית יציאות לפי שהארץ אינה נעבדת ואינה צריכה שמור. ואמר ואם היה הכל מופקר ענינו שאם היה אותו הכרם הפקר שהוא חייב לפדותו בשויו ולא יפחות מן הדמים אלא שכר לקיטה בלבד כיצד כגון שיהיה סל בסלע ושכר לקיטתו איסר וכשלקט סל של ענבים מכרם

רבעי הפקר פודה אותו בסלע פחות איסר ולא נעשה כן בשנת השמטה לפי שכל אחד מלקט לעצמו: ואמר ומוסיף עליו חומש. הוא דעת ב"ה שמחייבים לכרם רבעי חומש כאשר קדם ולא תתקיים מתנה בכרם רבעי אלא אם נתנו הפירות קודם שיבאו לעונת המעשרות לפי שכבר בארנו שהוא ממון גבוה ולא תתקיים בו מתנה:

משנה ו

כבר בארנו פעמים (פ"ד מ"ג דדמאי) במה שקדם כי בשנה השלישית והששית מן השבוע שיוציא מעשר עני במקום מעשר שני ואמר הש"י (דברים יד) מקצה שלש שנים ואמר (שם לא) מקץ שבע שנים במועד שנת השמטה בחג הסכות ואמרו מה קץ האמור להלן רגל אף קץ האמור כאן רגל יכול חג הסכות תלמוד לומר (שם כו) כי תכלה לעשר את כל מעשר תבואתך רגל שכל המעשרות כלין בו הוי אומר זה פסח לפי שלא יחול פסח מן השנה הרביעית אלא אחר שנגמרה כל מה שצמח בשנה השלישית ממה שהוא חייב מעשר עני וכמו כן כל מה שצמח בששית שהיא גם כן שנת המעשר וענין מתבערים שיתבערו ויאבדו אותן הפירות עד שלא ימצא מהם אצלו וברשותו כלל לפי שנאמר (שם) בערתי הקדש מן הבית ואמר ר"ש כי הבכורים אם נשאר מהם כלל שיתנם לכהן כמו שנותנין לו התרומה ואינו חייב להשליכם או לשורפם וענין הבעור בכאן שיתן מכל הצמחים כל המתנות שנתחייב לתתן ושיתן כל מתנה לבעליו ומה שהוא חייב לאכלו כגון מע"ש ונטע רבעי ומאבד מה שנשאר ואם היה אצלו תבשיל ממעשר שני אומרים ב"ה הרי הוא כמבוער לפי שאם ישאר וישהה יפסיד ואין הלכ' כרבי שמעון:

משנה ז

בזמן הזה. ענינו בזמן שאין בית המקדש קיים אומרים ב"ש וצרת הכסף בידך (דברים יד) הכסף בלבד מעלין וב"ה אומרים כי הוא כשיש שם מקום להעלות הפירות ולאכלן בו אבל בזמן הזה שאין שם מקדש הדין הוא שיבער הפירות:

משנה ח

התקינו פירותיכם. ענינו כשיהיו עושין בהם כל הראוי כדי להגיען בירושלים בעונת המעשרות הנזכר במסכת מעשרות ושיוציאו מהם המתנות הראויות ויעשו בהם מה שזכר ודברי ר' עקיבא אמת:

משנה ט

ר' עקיבא היה פרנס לעניים ורבי יהושע לוי היה ור"א בן עזריה כהן עשירי לעזרא והעיקר המפורסם אצלנו קרקע נקנה בכסף ובשטר ובחזקה וכבר זכרנו זה (פ"ג מ"ו דפאה) ועוד יתבאר במקומו בקידושין (פ"א מ"ה) ועוד יש עיקר אצלנו כשם שקרקע

נקנה בכסף ובשטר ובחזקה כך שכירות קרקע נקנית בכסף ובשטר ובחזקה ומכלל הכח שנקנין בו המטלטלין הוא שכירות המקום שהם בו אותם המטלטלים לפי שאותו הקרקע תחשב כאילו הוא רשות השוכר והמטלטלים שבו כאילו הוא משכן ונתנן ברשותו ועוד יתברר זה בבבא בתרא ע"כ כל אחד מאלו השכיר לחברו מקום המעשר בכסף וחברו קנה המעשר שהיה באותו המקום וכאילו הגיע ברשותו ורבן גמליאל עשה זה מפני שהגיע שעת הביעור והיה חייב כמו שבארנו להגיע ליד בעליו כל חק וחק מן המעשרות והתרומה מאחר שנגמר פירותיו ואילו לא היה רבן גמליאל עם אלו הנזכרים שהיה אפשר לו להגיע לידם החוקים על הדרך שאמרנו היה מספיק לו לקרוא שם בלבד למעשרות וליחד להם מקום בצפון או בדרום כמו שנתבאר במה שקדם וזהו ענין אמרם בתחלת זו ההלכה צריך לקרוא להם שם ר"ל כי כשהגיע שעת הבעור והפירות רחוקות ממנו שאינו יכול להוציא מהם החוקים שצריך על כל פנים לקרוא להם שם:

משנה י

כבר בארנו כי בכל מקום מעשר שני ונטע רבעי קודש ומעשר לוי הוא מעשר ראשון ואמרו וגם נתתיו ללוי יורה על מעלה שניה קדמה לו לפי שמלת וגם אצלם תוספת כמו הנוסף עליו ומעשר עני ולקט ושכחה ופאה הם חקי גר יתום ואלמנה מן הבית זו חלה לפי שאין שם חק יהיה במה שבבית בלבד אלא החלה החייבת בעיסה:

משנה יא

כבר נתבאר זה במה שקדם וזכרנו הראיות והאסמכתות על כל מאמר מהם:

משנה יב

כבר זכרנו במה שקדם (דמאי פ"א מ"ב) כי מזה הכתוב למדנו שמעשר שני אסור לאונן וזכרנו עוד שהאונן נקרא האדם שימות לו אחד מן הקרובים שהוא חייב להתאבל עליהם יום הקבורה מדרבנן אבל מדאורייתא יום המיתה בלבד הוא אונן והקרובים שאדם חייב להתאבל עליהם הם אביו ואמו ובניו ובנותיו ואחיו ואחיותיו ואשתו:

משנה יג

שתתן טעם בפירות. ענינו שיהיו שמנו' וטובות הטעם וזה הדרש שהוא דורש בכאן זו הפרשה מלה במלה אין רצונו שיאמר אדם זה בשעת הוידוי אבל יודיענו בכאן על דרך הפי' עניני זאת הפרש' אבל בשעת הקריאה אינו קורא אלא הפרשה בלשונה כמו שנתנה עלידי הנביא וזה מבואר מאד:

משנה יד

לפי שלשון פרשת הוידוי הוא אשר נתתה לנו ראוי שלא יתודה גר ולא עבד משוחרר כמו שזכר והלכה כרבי יוסי:

משנה טו

העביר הודיית המעשר. לפי שלא היו יכולין לומר באותו הזמן ככל מצותך אשר צויתני לפי שהש"י אמר לתת מעשר ראשון ללוים והם היו נותנין אותו באותו הזמן לכהנים וזה היה בגזרת בית דינו של עזרא הסופר לפי שכשעלה עזרא לא הלך עמו לוי כמו שבאר בכתוב ואמר (עזרא ח':ט"ו) ואבינה בעם ובכהנים ומבני לוי לא מצאתי שם קנס הלוים שלא יתנו להם מעשר ושינתן לכהנים:

ומעוררים. הם הלוים שהיו אומרים בכל יום בשעת קריאת השיר על הקרבן עורה למה תישן ה' (תהילים מ"ד:כ"ד) והוא שתקם מזה וצוה שלא לאמר עוד לפי שהם היו אומרים זה הפסוק כאילו היו מדברים עם הי"ת והיו צועקים אליו בזה הפסוק וזה מה שאינו ראוי לעשות ולומר כלפי הי"ת:

ונוקפין. הם ב"א שהיו שורטים שריטות לשורים שהיו מקריבים על המזבח כדי שיפול הדם בעיניהם ולא יראו ויוכלו לכפתן ולשחטן ונוקף העושה הפצע ובגמרא (חולין ז:) אין אדם נוקף באצבעו מלמטה אלא אם כן מכריזין עליו מלמעלה והוא מגזרת כנוקף זית (ישעיהו י"ז:ו') לפי שנוקף זית מכתת אותה כשמנענע' בחוזק וזה הנזכר הסיר זה המעשה לפי שהיה נראה אותו השור הקרב כאילו היה בעל מום ונתן שלשלאות של ברזל תקועות בארץ והיו מכניסין בהן רגלי הקרבן ויהיו יכולין לשחטו כמו שיתבאר במסכת מדות:

ועד ימיו היה פטיש מכה בירושלים. רוצה בזה כלומר בחולו של מועד והוא הסיר זה המעשה ומנע אותן שהיו מכין בפטיש שלא יעשו מלאכתן בחולו של מועד:

ובימיו אין אדם צריך לשאול על הדמאי. מפני טעם אגידנו לך והוא כי בימיו היו בני אדם מקילין בחק השם יתברך ולא היו מוציאין מן הזרעים אלא תרומה גדולה בלבד והיו אוכלים השאר ומי שהיה מדקדק על עצמו היו שואלין וחוקרים אם היה מעשר אם לאו או מעשר דמאי וכשהיה יודע שהיה דמאי היה מניחו ולא היה לוקחו מפני שהיה צריך להוציא ממנו המעשרות ומי שלא היה מדקדק היה אוכלו דמאי לפי שהיה די לו בהוצאת תרומה גדולה בלבד וזה הכהן אמר לאנשי דורו כשם שתרומה גדולה עון מיתה כן תרומת מעשר וטבל עון מיתה אבל נתקן לכם דבר שיהיה קל לכם לסבלוובני אדם יוכלו לעמוד בו ותנצלו מעון מיתה ואמר כי הדמאי אין מוציאין ממנו אלא תרומת מעשר

ומעשר שני תרומת מעשר תנתן לכהן ומעשר שני יאכלו אותו בעליו בירושלים אבל מעשר ראשון ומעשר עני באותן השנים שמוציאין בהן מעשר עני אינו חייב להוציאו מן הדמאי אבל אומר ללוי או לעני הבא ראיה שהוא טבל וטול החק והזכות שלך על העיקר שהוא אצלנו המוציא מחברו עליו הראיה וכאשר התקינו זה התיקון היו בני אדם כל מי שלקח פירות מעם הארץ לא היה שואל אותו כלל אם היה טבל אם לאו אבל היה מוציא מהם תרומת מעשר ומעשר שני ואוכל השאר כיון שפירות עם הארץ דמאי וכבר נתבאר כל זה במסכת דמאי ונשנו כל העקרים האלו: